

Trys ateitininkijos didieji

ROMUALDAS KRIAUCIŪNAS

Tatjana Maceinienė. *Ne tikrovės drumzlės, o idealo šviesos*. Katalikų pasaulis. Vilnius, 2004. 240 puslapių, minkštasis viršelias. Kaina 19.65 Lt.

Knygos metrikėje rašoma, kad joje yra pateikti žymiausių bei iškiliausių Lietuvos kultūrininkų – prof. Juozo Ambrozevičiaus – Brazaičio, prof. Zeno Ivinskio, dr. Juozo Girniaus portretai. Jie vadinami ateitininkų herojais tikriausiai todėl, kad kilnioje jų veikloje, vardan Dievo ir tėvynės, labiausiai atsispausdino ateitininkų ideologiją, kuria jie pagrindė visą savo kūrybinę, visuomeninę ir politinę veiklą. Ateitininkų ideologija neturėtų prarasti savo reikšmės laiko tėkmėje.

Autorė savo knygą skiria tos kartos ateitininkams, kurie gyveno „idealo šviesos“, kurių viltį gavino meilė ir ištikimybė Dievui, tautai ir tėvynei. Knygos skaitytojas nesusipatins su patia autore nei žodžiais, nei nutraukia. Skaitant knygą, nesudaro įspūdį, kad autorė tris pagrindinius knygos „veikėjus“ būtų asmeniškai pažinusi. Cituojami jų darbai ir juos pažinojusių atsiminimai.

„Mes gyvename sunkiais su-nykusios vertybės sistemos laikais. Pasikeitus valstybės organizacijos ir valdymo sistemai, neišspręsta vertybių problema stovi prieš mus, tarsi nepajudinama, akliai užmūryta ir nepasiekiamą sieną, pro kurią neregėti mūsų ateities“ (psl. 7). Pratarėte teigiamai, kad žmonės, kurių tikrasis ir pagrindinis rūpestis buvo „laimingė savos tautos ateitis, vadinasi ateitininkai. Ir nors šis rūpestis visada turėtų būti aktualus, tačiau dabar jis akivaizdžiai nustumtas į audringo mūsų gyvenimo pakraštį. Veikiausiai taip atsitiko todėl, kad tikrų ateitininkų dabar jau nebėra“ (psl. 11). Autorė apgailestauja, kad ateitininkų dvasia tarsi numirė, o jei ir nenumirė, tai gyvenime joje rusena, nes jos reikšmė visuomenėje neįvertinama ir nepastebima. Ką apie tai galeitų, ką norėtų pasakyti dabartinė Ateitininkų federacija Lietuvoje, kurioje susibūrė daugiau kaip 3,000 energingo jaunimo?

Neturėdamas aukštų idealų, dėl kurių verta pakovoti, galvojančias apie ateitį, dabartinis žmogus, susirūpinęs duonos kėšniu, dažniausiai sukuria tik prieš skurdą, nes savo ateitį jis sieja vien tik su materialinėmis gėrybėmis, kurios jam tampa vertybėmis. Tuo tarpu, autorės žodžiais, tikrieji ateitininkai niekada nebijojo „eiti prieš srovę“, nors ne kartą buvo persekiojami, šmeižiami. Su tam tikra nostalgija primenama, kad jie steigė mokyklas, rašė vadovėlius, leido laikraščius bei žurnalus, skaitė paskaitas, dėstė universitete, rengė katalikų mokytojų, žurnalistų, rašytojų, sociologų, jie vadovavo katalikiškai akcijai ir aktyviai joje dalyvavo. Jie ugdė lietuvišką mokslo ir meno. Pradėjęs karui ir pirmajai sovietų okupacijai, ateitininkai ir kiti Lietuvos patriotai organiza-

vo pasipriešinimo okupantams pagrindį. „Visos jų pastangos buvo skirtos Lietuvos ateičiai, kuria jie tikėjo. Todėl jie buvo ateitininkai tikra ir placiaja šio žodžio prasme, nes ateitininkija – tai ne tik jaunųjų organizacija, kaip mano daugelis, bet visų „gyvos dvasios“ žmonių organizacija“ (psl. 25). Ar Lietuvoje dabar yra tokių ateitininkų, klausia autorė. Klausimą tuoj pat pati ir atsako: „Sakoma, kad yra. Tačiau jų balsas kažkodėl negirdėti. O juk, kaip minėta, ateitininkas – tai reformatorius, kuris rūpinasi „geresnio gyvenimo kūrimu ne tik sau pačiam, bet ir kūriniu visiems geresnio pasaulio““ (psl. 26). Dar visai neseniai ateitininkai reformatoriai gyveno Lietuvoje ir dirbo Dievo ir tėvynės labui. Pratarėte baigiamą pasiryžimu knygoje rašyti apie ateitininkus reformatorius, kurie tikrai norėjo savo paties sukurtoje valstybėje padaryti žmonių gyvenimą ir laisvesnį, ir geresnį, o patį žmogų – tobulesnį.

Juozas Brazaitis.

Kilnus šviesuolis

Pradedama prof. Juozo Ambrozevičiaus-Brazaičio, ji pavadinta „Kilnus šviesuolis“. Jam paskirti 73 knygos puslapiai. „Jis buvo vienas iš iškiliausių ateitininkų reformatorių“ (psl. 29). Pastebima, kad jo reformatiškos dvasios neužgesino nei karai, nei okupacijos, nei kitos nelaimės bei nusivylimai. „Tai patvirtino visa jo visuomeninė – apaštališka veikla, kai žmogus eina dirbti ten, kur reikia, visą savo gyvenimą aukodamas šios dienos reikalams tvarkyti, dirbdamas ne savo asmeniui, bet Dievo ir tėvynės vardu, ir už tai nenorėdamas ničnieko – nei pinigų, nei valdžios, nei pripažinimo, linkėdamas sau tik vieno, kad niekas jo nepastebėtų...“ (psl. 96-97).

Juozas Brazaitis gimė 1903 m. gruodžio 9 d. Lietuvoje. Mirė 1974 m. lapkričio 28 d. New Jersey, JAV. Studijavo literatūrą. Dirbo Lietuvos dienraščio mokytoju, žurnalistu, rašytoju, sociologu, jie vadovavo katalikiškai akcijai ir aktyviai joje dalyvavo. Jie ugdė lietuvišką mokslo ir meno. Pradėjęs karui ir pirmajai sovietų okupacijai, ateitininkai ir kiti Lietuvos patriotai organiza-

gas; VLIK'o politinės komisijos pirmininkas, 1944 m. pasitraukęs į Vokietiją, o 1951 m. į JAV. Nuo 1952 iki mirties buvo vienas *Darbininko* redaktorių. Redagavo žurnalą *I laisvę*, kurį Lietuvos fronto bičiulių sąjūdį, rengė ir koordinavo jo programą, rašė, redagavo politinius memorandumus, knygas, brošiūras. Po Juozo Brazaičio mirties, I laisvę fondas lietuviškai kultūrai ugdyti JAV išleido jo *Raštus* šešiuose tomuose.

Gyvoji Dvasia

Po „Gyvosios dvasios“ etikete pristatomas prof. Zenonas Ivinskis, kuriam paskirti 63 puslapiai. Jis gimė 1908 m. gegužės 25 d., Lietuvoje. Gimnaziją baigė būdamas 17 metų, o 24-erių jau gavo filosofijos daktaro laipsnį. „Tai išraiškingi faktai, rodantys šio žmogaus neabejotiną talentingumą, veržlumą, užsiėmimą (ne veltui žemaitis) ir žinių troškimą“ (psl. 105). Istorija buvo tikrasis Ivinskio pašaukimas, rašo autorė. „Atrodo, Ivinskis jau nuo jaunų dienų suvokė savo pašaukimą ir vykdė jį aistringai, atsidėjęs siekį jį vykdyti dar ir tobulai“ (psl. 111). Tuo pačiu Ivinskis ne tik nevengė, bet noriai dalyvavo visuomeniniame, o kai reikėjo, ir politiniame darbe. Cituojamas Antanas Macina, teigęs, kad visuomeninis darbas buvo vienas iš plačiausių Ivinskio veiklos barų.

Būdamas ateitininkas, Ivinskis įsitraukė į jaunųjų katalikų kultūrininkų bei ateitininkų sambūrį, aktyviai dalyvavo rengiant deklaraciją „I organiškos valstybės kūrimą“, kuriant dienraštį *XX amžius*. Ivinskis ir jo artimi bičiuliai nesiekė naudoti sau, visi jų užgyventi „turtai“ – tai knygos, knygos, knygos, kuriose sutilpo Lietuvos istorija, jos kultūra, filosofija, religija, jų viltys ir svajonės, jų savosios valstybės vizija.

Ivinskis išvyko iš Lietuvos 1944 m., kai neteko net menkiausias viltis, kad likęs tėvynėje galės ką nors vertinga jai padaryti. Iki pat Vytauto didžiojo ir Vilniaus universitetų uždarymo dėstė istoriją. Jis parengė atskirą studiją apie Lietuvos istorijos šaltinius. Jis daug rašė sukurtytinėmis progomis. Tie straipsniai sudarė pusę Ivinskio nepriklausomoje Lietuvoje išspausdintų darbų. „Šis straipsnių rašymas tapo

Zenonas Ivinskis.

netgi savotiška misija – „palai-kyti lietuvių visuomenėje gyvą žvilgsnį savo praeičiai“. Visus savo rašinius Ivinskis paremdavo gausia dokumentine medžiaga, norėdamas praeities dalykus pateikti kuo objektyviau“ (psl. 122).

1944 m. atsidūręs Vokietijoje, Ivinskis ėmėsi daugybės visuomeninių darbų, dėstė istoriją Lietuvių gimnazijoje Niurtingene ir Švabijos Gmiunde. Veikė su ateitininkais. Veliau jis nesutiko užimti lietuvių gimnazijos direktoriaus vietos, nes jį viliojo Vatikano archyvai. Jis buvo vienas iš pirmųjų lietuvių, patekusių į Vatikano archyvą „aruodus“ ir čia dirbo ištisą dešimtmetį. Jis buvo pasiūlyęs parašyti išsamią *Lietuvos istoriją*. Ši jo knyga turėjo tapti paminklu „nemarijai Lietuvai“. Knyga jis tarsi norėjo pabrėžti, kad Lietuva gyvuos per amžius.

1963 jis atsisveikino su Romos archyvų turtais ir pradėjo dėstyti Bonos universitete. „Tačiau savęs nenusikraudė, nes archyvuose surinktos medžiagos jau turėjo pakankamai, dabar reikėjo su ja dirbti“ (psl. 150-151). Ivinskis mirė, nepėjęs pastatyti Lietuvos istorijos „rūmo“, nors, knygos autorės žodžiais, statyba prasidėjo seniai ir niekada nebuvo nutrūkusi. Jis mirė Bonoje 1971 m. gruodžio 24 d.

Ateitininkijos tarnas

Paskutinėje knygos dalyje – 55 puslapiuose – aprašomas „Ateitininkijos tarnas“ dr. Juozas Girnius. Jo vardas dažnai siejamas su lietuvių filosofija. „Jis pripažintas vienu reikšmingiausių Lietuvos mąstytojų, šalia St. Šalkauskio ir A. Macinos“ (psl. 167). Mažiau apie jį kalbama, kaip apie didį ateitininką; nedaug kalbama apie jį, kaip iškiliausią lietuvių tautos kultūrininką bei visuomenininką, kurio vienas pagrindinių rūpesčių buvo tautinė ištikimybė ir tautinė kultūra.

I ateitininkų gretas Girnius įstojo 1928 m., būdamas 13 metų amžiaus. Šios organizacijos ideologija turėjo didelę įtaką jo pasaulėžiūros susiformavimui. Šios ideologijos kūrėjai buvo tokie iškili ir žymūs veikėjai. Trys iš jos vadų – Pr. Dovydasis, P. Kuraitis ir St. Šalkauskis – buvo Girniaus dėstytojai. „Jų asmenybės buvo jam tokios reikšmingos, kad ir gyvendamas svetur jis negalėjo nuo jų išsivaduoti ir niekada – nepamiršti...“ (psl. 173).

Autorė spėlioja, kaip būtų susiklostęs J. Girniaus gyvenimas, jeigu ne įvykiai, sugriovę lietuvių tautos gyvenimą. „Greičiausiai jis būtų tapęs tikru tikrausiu filosofu, t.y., „grynų“ filosofu...“ (psl. 175). J. Girniaus gyvenimą autorė padalina į du tarpsnius: Lietuvoje iki lemtingo 1944 m., ir po to, jau už Lietuvos ribų. Lietuvoje jis tvirtai įsisavino ateitininkų ideologijos pagrindus, kurie padėjo kurti savo pasaulėžiūrą. Nuo- dūgniai išstudijavęs lietuvių filosofus, jis išvyko į užsienį ir ten (1936-1938) tobulino savo žinias Louvaine, Freiburge, Sorbonos universitetuose. 1939

Juozas Girnius.

m. buvo pašauktas į karinę tarnybą iki 1940 m. rugpjūčio 1 d. Po to dirbo bibliotekoje, mokytojavo Kauno aklųjų institute. 1941 m. Laikinoji vyriausybė paskyrė jį Vytauto didžiojo universiteto Filosofijos fakulteto vyr. asistentu. Jo „antroji meilė“ buvo literatūra. Suartėjo su jauna poete, kuriai priklausė žemininkų-lankininkų kartai – K. Bradūnu, V. Mačerniu, A. Nyka-Niliūnu.

1944 m. J. Girnius pasitraukė iš Lietuvos. Apisprendimas pasirinkti Vakarus tapo Girniui tam tikra tragedija, nes jis buvo „jaugęs savo tauton neaplešiamai“. Kaip tik šis jaugimas į savo tautą lėmė Girniaus gyvenimą ir veiklą svetur. Dar prisidėjo gilus kaltės jausmas, kad jis, nors ir nenoromis, vis dėlto paliko savo tėvynę. „Regis, būtent šis kaltės jausmas, kaip ir jaugimas į savo tautą, taps savotišku visos jo veiklos svetur varikliu“ (psl. 187).

1949 m. Girnius išvyko į Ameriką. Jo tarpininkavimu, iš Vokietijos į JAV perkeliama *Aidai*. Ateitininkų federacijos taryba persikėlė į Ameriką 1949 m. Kiek vėliau ten įsikūrė VLIKas. Atsidūręs Amerikoje, apie metus gyveno pas pranciškonus. Per tą laiką užbaigė Lietuvoje pradėtą filosofijos daktaro disertaciją apie Karlo Jasperso egzistencinę metafiziką, kurią apgynė Montrealio universitete Kanadoje. 1950 pabaigoje Girnius persikėlė gyventi į Bostoną – iki gyvenimo pabaigos. Nuo 1952 iki 1969 buvo *Lietuvių enciklopedijos* redaktoriumi. Nuo 1965 m. dar prisidėjo *Aidų* redagavimas, „kol infarktas 1980 m. išleido pensijon“ (psl. 198).

Ateitininkų federacijos vado pareigas Girnius ėjo penkerius metus (1963-1967). Dažnai važinėjo su paskaitomis, dalyvavo įvairiose konferencijose, ateitininkų kongresuose, dirbo Lietuvių fronto taryboje ir visą laiką rašė. Vienas paskutiniųjų veikalų, pats didžiausias, buvo monografija apie prof. Praną Dovydaitį. 1947 m. išleista *Lietuviškojo charakterio problema*. Bene plačiausiai žinomos jo knygos buvo *Tauta ir tautinė ištikimybė* (1961), *Žmogus be Dievo* (1964) ir *Ideala ir laikas* (1966). Paskutinioji knyga – *Pranas Kuraitis*, išleista 1990 m.

Pabaigos žodyje knygos autorė kelia klausimą: ar Vakarų saulėlydis yra ir Lietuvos sau-

Alfonsas Tyruolis

PO VASAROS VAIŠIŲ

Saulė žaidė gelmė,
Žaidė vasaros burtai,
Susitikus bičiuliams
Šventaragio slėny.

O tos vasaros vaišės
Pilyse, paneriuos,
Meno, mokslo ir grožio
Vartuose atkiliuos!

Tos svetingosios vaišės
Žavingumo žaismės
Ir brangios praeities
Taip mielam artumė!

Liko ten dienos tos,
Pilnos saulės, giedros,
Su rudens srovėmis
Nubangavę žiemoti.

Kai čia niauksis dangus,
Švies mums dienos anos,
Pilnos saulės, giedros,
Vilniaus bokštus užmieg!

RUDEJANT

Gelsta jau lapai.
Gelsta ir žmonės:
Anksčiau ar vėliau
Laikas, kaip vėjas,
Visus nusineš...

Girdžiu iš kairės
Ir iš dešinės:
Toks jau likimas,
Tokia jau dalia...

O gal jau ir ne
(Jiems sakau),
Jei Kūrėja valia
Kur ir atgimimą,
Ir nemarumą!

RUDENIO SAULĖJ

Rudenio saulė gal vieną kartą
Prisipažinus reiks prasitarti:
„Už pavasario saulę tave
Nemačiau myliu širdžia guvia!“

Rudenio saulė kaupės branda,
Mums per vasarą ilgą kurta,
Kai pavasario saulėj andai
Skleidės ji kaip ankstyvi žiedai.

Rudenio saulė tyku, ramu,
Gaivinguoju vėsos dvelkimu
Ji malšina, kas slėgė kaitra –
Gal troškimas, kančia ar aistra.

Rudenio saulėj į žiemą eini
Išbudet lyg gajam želmani
Lig džiugaus atgimimo dienos,
Tos brangiosios dangaus dovanos!

lėlydis? „Palyginant neseniai Lietuvai vėl atgavo nepriklausomybę. Nors laikai pasikeitė, bet problemos, kad ir kaip būtų keista, vis tos pačios – Lietuvai vėl gresia nutautimas, nukrikščioninimas, suburžuazėjimas“ (psl. 224). Autorės manymu, sukludome, bandydami akiai sekti Vakarus. Prarandame kažką svarbaus, esmingo, aistringai siekdami vien materialios civilizacijos gerovės. „Aukštas Vakarų materialinės kultūros lygis toli gražu negelbsti dvasinio skurdo“ (psl. 225). Kelio į nepriklausomybę pradžioje buvo kalbėta apie savosios valstybės kūrimą, o apie materialinius dalykus niekas negalvojo. Ilgainiui viskas pasikeitė – laisvės troškulį numalšina pasiekta išorinė nepriklausomybė, o norimos gerovės vis dar nebuvę. Žmonės pasijuto apgauti, ir

laimės troškulys tapo nesuvaldomas. Dvasinis pradas atitraukė ir užleido vietą šiurkščiai, primityviai materijai“ (psl. 227). Kitas autorės keltas klausimas – kaip neišnykti Europos platybėse, tame tautų „margumyne“?

TURINYS

Leidinyje apie ateitininkijos veikėjus.

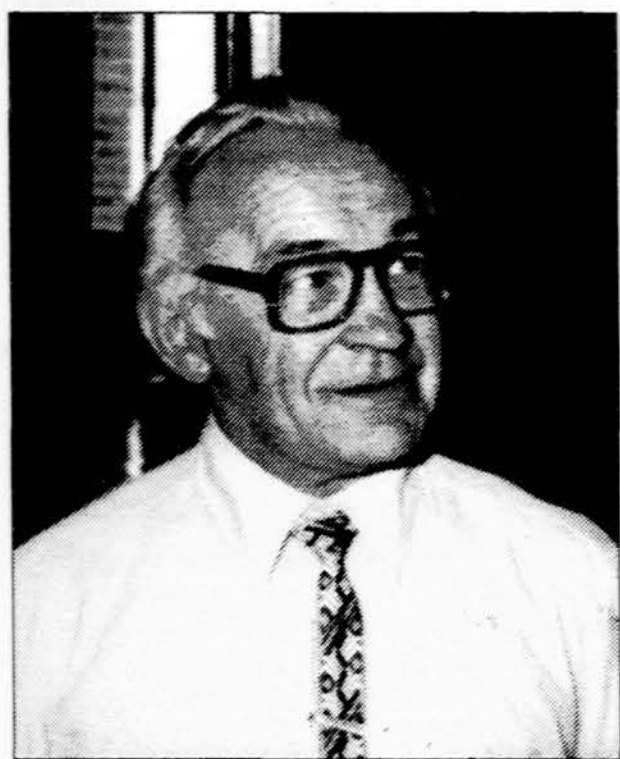
Nebėra to begalinio laiko jausmo.

Žodis turi magišką galią. Mūzos Rubackytės muzikos įrašas. B. Marcinkevičiaus „Antigonė“.

Prof. B. Vaskelio knygos sutiktuvės. Leidiniai.

Žodis turi magišką galią

VIRGINIJA PAPLAUSKIENĖ

Vincas Kazokas.

Taip rašė poetas, rašytojas, vertėjas, žurnalistas, redaktorius, kultūros ir visuomenės veikėjas Vincas Kazokas. Didėsnę savo gyvenimo dalį jis paskyrė lietuviško žodžio puoselėjimui ir įtvirtinimui tolimame kontinente – Australijoje.

Pirmą kartą Maironio lietuvių literatūros muziejuje (toliau – MLLM), Kaune, buvo surengta paroda, skirta Vinco Kazoko 85-ajam gimtadieniui. Jo žmonos Genovaitės, atvežusios iš Australijos vertingą archyvinę dokumentinę medžiagą, dėka, pavyko atskleisti šios spalvingos asmenybės gyvenimo ir kūrybos kelius. G. Kazokienė nuširdžiai rūpinasi vyro kūrybinio palikimo ir atminimo įamžinimu. Jos dėka, surinkti laikraščiai spausdinti vedamieji, ir Vilniuje 1996 m. išleisti atskira knyga, pavadinta *Mūsų pastogė Australijoje*. Parenkota ir Londone 1989 m. išleista jo pomirtinė poezijos knyga *Ugnis ir žodis*. 1988 m. pagerbiant Lietuvos nepriklausomybės 70 m. sukaktį, žmona įsteigė „Vincas ir Genovaitės Kazokų meno fondą“, iš kurio kas antri metai „Lietuvių dienų“ metu skiriamos vaizduojamojo meno premijos lietuviams ir lietuviškas šaknis turintiems dailininkams Australijoje už geriausius darbus, sukurtus lietuviška tema.

Nuširdžiai dėkojame rašytojo žmonai Genovaitei, jų vaikams Kajui ir Ugnai, už išsaugotą ir perduotą MLLM archyvinę medžiagą, turinčią neįkainojamą ir ypatingą vertę literatūros istorijai.

Vincas Kazokas gimė 1919 m. spalio 15 d. graziame Dzukijos krašte – Kaptiamiesčio valsčiaus Mečiūnų kaime. Jaunuolis ne nesvajoj, kad iš ramaus dainingo krašto jis bus gyvenimo audrų nublokštas į egzotišką žemyną – Australiją. Dienoraštyje išliko jo parašyti žodžiai: „visą gyvenimąėjau išbandymo ir ištvermingumo keliu“. Pirmuosius išbandymus patyrė ankstyvojoje jaunystėje – mokėsi Mečiūnų pradžios mokykloje, tęsė Leipalingio gimnazijoje ir Lazdijų gimnazijoje. Iš pastarosios už aktyvų dalyvavimą ateitininkų veikloje buvo pašalintas. Su pirma bausme atėjo suvokimas, kad žodis – jėga, kuri politinė valdžia gresminas, kuriuos sėkmingai eksternu 1938 m. išlaikė. Daug skaitė – knygos buvo jo draugai ir patarėjai. Troškimas

pažinti pasaulį atvedė į Vytauto Didžiojo universitetą teologijos – filologijos fakultete studijuoti germanistiką. Laikinojoje sostinėje, Kaune, įsikūrusiame VDU, vyraavo vakarietiška dvasia ir žodžio laisvė. V. Kazokas įstojo į „Šatrijos“ korporaciją. Čia jis sutiko daug bendraminčių ir sielos draugų, su kuriais kalbėjo apie meną, grožį, su kuriais galėjo svarstyti gyvenimo būties klausimus. „Šatrijos“ korporacijai tuomet priklausė gabūs ir talentingi jau-

**Žodis buvo jėga, žodis pasidarė burtas.
Žodžiais žmogus prisišaukė dievus
iš dangaus, atvėrė kalnus, įveikė
piktąsias dvasias**

nuoliai, kurie vėliau paliko ne išdildomus pėdsakus literatūros baruose – V. Mačernis, A. Nyka-Niliūnas, K. Bradūnas, B. Krivickas, M. Indrelis, K. Umbrasas, G. Jokimaitis, Č. Grincevičius ir kiti.

V. Kazokas 1936 m. debiutavo savo pirmaisiais poetiniais bandymais moksleivių spaudoje. VDU atsivėrė platesnės galimybės jo poezijos paukštei išskleisti sparnus. 1938 metais pradėjo bendradarbiauti *Ateities* žurnale (nuo 1939 redakcinės kolegijos narys). Rašė trumpas recenzijas, straipsnius apie įžymius pasaulio menininkus – Selma Lagerlof, Sigrid Undset ir kt. Uoliai bendradarbiavo, spausdino savo kūrybą *Darbininke*, *Pavasaryje*, *Studentų dienose* ir kitoje spaudoje.

1939 m. atgavus Vilnių, jis persikėlė studijuoti į sostinę, tačiau 1941 m. vėl grįžo į Filologijos fakultetą, Kaune. 1943–1944 m. dirbo Centrinėje valstybinėje bibliotekoje, kurioje tuo pat metu dirbo ir jam be galo brangus draugas, jo sielai artimas poetas A. Nyka-Niliūnas. V. Kazokas gilinosi į literatūrą, skaitė pasaulinio mąsto klasikų knygas, domėjosi Vakarų kultūra. Susižavėjęs Rilke's poezija ir Roden kūryba, nusprendė rašyti diplominį darbą apie šiuos menininkus. „...renku medžiagą savo diplominiam darbui, kuris vadinsis „Rilke und Rodin“. Jų abiejų santykiai ir Rilke's kūryba Rodin įtakoje. Tema gana rimta, bet blogiausia, kad aš tiek mažą turu medžiagos. Atsimenu, Tu kadaise man minėjai, turįs apie Rilke's knygą prancūzų kalba. Puolu Tau į kojas ir meldžiu: surink viską, ką turi apie tuos du žmones ir drauge visą literatūrą, 19 a. pabaigos skulptū-

rinį ir poetinį meną ir siųsk man“, – rašo 1942 laiške A. Nykai-Niliūnui.

Gyvenimas karo metais buvo persmelktas netikrumo ir laikinumo jausmo, tačiau kūrybingiems jaunuoliams rūpėjo meninis žodis, literatūros vakarai. Bendraminčių suburdavo medicinos studentas, tuomet pradedantis, o vėliau talentingas rašytojas Julius Kaupas. Jis surengdavo literatūros vakarus, kuriuose savo kūrybą skaitė ir Vincas Kazokas. (Iš Vytauto Aleksandro Jonyno prisiminimų). Artėjant antrajai rusų okupacijai, daugelis jaunuolių, suvokdami grėsmę, traukėsi į provincijos miestelius, tarsi norėdami „pralaukti“ neramumus. Istoriinė situacija darėsi neįsivaizduojama, saugumo jausmas vertė kūrybingą jaunimą pasirinkti kelią, kurioje tuosius rankomis ir nežinia, tačiau su laisvu žodžiu širdyje ir lūpose. „Apie leidžiam Sargenus. Tolimas fronto griaustinis jau čia pat. Mes išeiname šį rytą į verandą ir kaip kūdikiai, laukdami kazko baisaus, susikaupę klausome. (...) Mes girdim atskirus sviedinius lekiant ir kažkur mieste švintant... (...) Mes išsižadėjome, mes apleidome, mes bėgam. Aš pažiūriu į pakeitę medžius, storus ir giliai įaugusius į gimtą žemę, – ak, aš jiems baisiai pavydžiu. Aš pats norėčiau būti medžiu, būti

1946 m. Didžiausias nuopelnas čia tenka iniciatyvinei grupei: S. Santvarui, A. Nykai-Niliūnui, B. Gražuliui ir V. Kazokui. Almanachą redagavo Bernardas Brazdionis.

Gyvendamas Vokietijoje, V. Kazokas studijavo Tiubingeno universitete. 1945–1950 m. čia mokėsi per 250 lietuvių studentų. Jie buvo susibūrę į dvi pagrindines organizacijas – ateitininkus ir šviesininkus. V. Kazokas dalyvavo visuomeniniame bei kultūriniame jaunimo gyvenime. Jis buvo išrinktas ateitininkų pirmininku. Daug laiko skyrė kultūros reikalams, rašė straipsnius, recenzijas, skelbė savo poeziją ne tik *Šviesoje*, *Žiburiuose*, *Aiduose*, bet ir kitoje tremties spaudoje. Vienintelis daugiau dėmesio literatūrai skyręs leidinys prancūzų zonoje buvo akademinio jaunimo to paties vardo sambūrio leistas žurnalas *Šviesa* (1946–1949 m. pasirodė 7 numeriai). Čia savo kūrybą spausdino Julius Kaupas, Vincas Kazokas, Albinas Morkus ir kt.

1947 m. V. Kazokas sukūrė šeimą, vedė gydytoją Genovaitę Budreikaitę. Bėgant laikui ir nesikeičiant istorinei situacijai, jaunuoliai suprato, kad galimybė grįžti į tėvynę nusikelia neribotam laikui, tad reikia kurti savo gyvenimą saugesnėje vietoje. Tarsi nuspėdamas savo ateitį, jis 1945 m. gegužės 10 d. įrašė dienoraštyje: „Manęs daugiau neapgaudinėja netikra viltis. Mano iliuzijų laivai virpa uoste ant inkarų ir laukia momento išplaukti. Ir vieną dieną mes išplauksime, toli ieškodami keistų ir nuostabių salų“.

1949 m. visa Kazokų šeima persikėlė gyventi į Australiją, į Sidnėj, kuriame buvo didžiausias lietuvių telkinys. Atvykę lietuviai šiame kontinente beveik neberado lietuviškos veiklos. Nepaisant sunkių gyvenimo sąlygų, fizinio alinimo darbo, naujai atvykę imigrantai būrėsi į draugijas, kurė chorus, pradėjo leisti laikraščius, ruošė koncertus, puoselėjo lietuvišką literatūrą ir kultūrą. Po Antrojo pasaulinio karo Australijoje atsikūrė apie 50 rašytojų. Pirmasis lietuvių laikraštis *Australijos lietuvis* išėjo 1948.09.01, spausdinamas rotatorium. 1950 m. prie *Australijos lietuvis* atsirado priedas „Literatūra“, kuriame bendradarbiavo V. Kazokas, V. Doniela, J. A. Jūragis, J. Tininis, A. Krausas ir kt. V. Kazokas redagavo žurnalą *Užuovėja* (1950 m. išleido 22 numerius). 1949 m. pradėjo eiti laikraštis *Mūsų pastogė*. V. Kazokas nuo pat pirmųjų numerių pradėjo bendradarbiauti jame, o vėliau daugiau nei dvidešimt metų laikė redagavimo vairą savo rankose. Jis dirbo, negailėdamas savęs, aukodamas laiką, skirtą kūrybai. Dirbo, turėdamas tikslą – išsaugoti lietuvišką žodį, lietuvišką kultūrą tolimame kontinente. Šio laikraščio redakcija buvo įsikūrusi Kazokų namuose, vėliau sodyba tapo savotišku kultūros centru ir praminta „Kazokyne“.

V. Kazokas pajuto žodžio galią. Jis suvokė, kad likimas jam suteikė „stebėtojo ir kūrėjo rolę“. Žodis tapo burtas, kurio pagalba galėjai prikelti, suteikti vilties jį praradusiems. 1946–1947 m. dėstė vokiečių kalbą Reutlingeno lietuvių gimnazijoje. Atkūrus Rašytojų draugiją tremtyje, aktyviai įsijungė į jos gretas. Svarbiu įvykiu tremtyje buvo stambaus literatūrinio almanacho *Tremties metai* parengimas ir išleidimas

beveik visose kultūrinėse organizacijose, buvo nuolatinis paskaitininkas bei minėjimų rengėjas“. – (Iš G. Kazokienės laiško V. P.).

Rašydamas straipsnius, recenzijas jis pasirašinėdavo slapyvardžiais (VK, Džukaitė, Radastinis, Radasta, Kikilis, Kuoka ir kt.), tarsi norėdamas sudaryti išpūdį, jog bendradarbių gretos platesnės. Puikus plunksnos valdymas atsiskleidavo straipsniuose, tačiau jo rašomi laikraščio vedamieji sužibo mažais perliukais. Jo vedamieji buvo skaitomi per Europos radiją ir perspausdinami lietuvių spaudoje Amerikoje. Glaustos, aktualios, informatyvios mintys, perpintos filosofiniais apmąstymais, traukdavo skaitytojų akį ir širdį.

Reikšmingus darbus V. Kazokas atliko Australijos lietuvių bendruomenėje. Nuolat buvo išrenkamas ALB Krašto tarybos atstovu. 1951–1953 m. ALB krašto valdybos kultūros ir švietimo vadovas. 1960–1962 m. valdybos vicepirmininkas. Nuo

1957 m. krašto kultūros tarybos nuolatinis narys. Jis norėjo pagyventi kultūrinį gyvenimą, siekė įrodyti kitataučiams, kad Lietuvos kultūrinės tradicijos giles ir prasmingos. Jis pasiūlė rengti iškilmingas Lietuvių dienas, kurių metu vyktų meno parodos, šokių, dainų, literatūros vakarai. Jis norėjo, kad Lietuvių dienos taptų spalvingomis šventėmis sielai. Šiam sumanymui buvo pritarta ir nuo 1960 m. iki dabar vyksta Lietuvių dienos Australijoje.

Dideliu rūpesčiu jam buvo kūrybinio žodžio išsaugojimas svetur. 1953 m., kartu su kitais, įkuria „Plunksnos klubą“, o nuo 1956 m. iki pat mirties jam pirmininkauja. Jis priklausė Sidnėjaus literatūrai būreliui. Aktyviai rengė įvairius minėjimus, literatūros vakarus, kuriuose dalyvavo ne tik Australijoje gyvenantys rašytojai, bet ir atvykstantys iš Amerikos, Kanados.

Pradėjęs kurti eilėraščius gimnazijoje, pirmą išleido tik

1953 m. Čikagoje, mistišku pavadinimu *Sapnų pėdomis*. Šioje knygoje didesnė dalis eilėraščių subrandinta karo metu Vokietijoje. Dienoraštyje jis įrašęs, „kad žmogus gimsta ir užauga, o knyga užaugusi gimsta“. Literatūros kritikai jau anksčiau palankiai vertino jo kūrybą. Julius Kaupas Vokietijoje, *Šviesoje*, rašo, kad V. Kazokas savo kūrybos centre stato žmogų, ieškančią tiesos ir gyvenimo prasmės, ne meilės, laimės. Ryškus amžinybės ilgesys... J. Aistis, recenzuodamas jo pirmą knygą *Aiduose* parašė – kad knygoje stinga įvairumo, tačiau „ji kupina nuostabios poezijos“.

Vincas Kazokas mirė staiga 1984 m. spalio 30 d. Ant stalo liko neatsakyti laiškei, neparašyti straipsniai, neužbaigtas vedamasis... Spalio mėnesį bus 20 metų, kai jis iškeliavo Anapolin, tačiau V. Kazokas savo gyvenimu įrodė, kad žodis – jėga, žodis – burtas, turintis magišką galią“.

Jos muzika pakelia iki dangaus

Rugsėjo 19 d. *The Chicago Tribune* skyriuje, skirtame meno, muzikos, pramogų recenzijoms, labai šiltai atsiliepiama apie lietuvių pianistę, gyvenančią Prancūzijoje, Muzos Rubackytės naują trijų ilgų grojimo kompaktinių plokštelių (3 CD) seriją, kurioje pianistė atlieka Liszt „Annees de Pelerinage“.

„Jokių eilinio grojimo žymių nerastume stebiniančios ir poetiškos pianistės Muzos Rubackytės muzikoje“, – rašo žinomas muzikos kritikas John von Rhein. „...Jos atlikimas tiesiog kvapą užima“, – sakoma kitoje vietoje ir baigiama tarytum nusiskundimu, kad „Rubackytė yra viena šių dienų svarbiausių pianistų, žinoma visame muzikos pasaulyje, bet labai nedaug Čikagoje. (...) Galbūt šių nuostabių naujausių įrašų dėka, reikalaujama pagalvoti pasikeičiant“.

„CD French Review“ – *Pianiste* (July/August 2004; FR) Muzos Rubackytės naujausiam įrašui taip pat negaili pagyrimo žodžių. Recenzijos autorius Alain Cochard rašo, kad „Annees de Pelerinage (Liszt) „rejo pasitaiko viename įrašė. Iš tikrųjų, pastarųjų savičių bėgyje buvo išleisti du įrašai – vienas paskui kitą. Nicholas Angelich (pirmojo įrašo pianistas. D.) atlikimas, nepaisant didingo skambesio, pasižymėjo

Pianistė Mūza Rubackytė.

pernelyg dideliu ramumu ir man paliko norą išgirsti kažką daugiau. Muzos Rubackytės versija mane tiesiog parbloškė. Tai nepamirštamas grojimas, kurį verta iškalti baltame akmenyje. (...) Rubackytė įveikė šį sunkų muzikos kurinį nuo pradžios iki galo, perprasdamą visa jo komplikotumą. Jau trečius metus iš eilės ji mums pažėrė magiškos ir muzikinius burtus, pakviesdama į *Du Grand Art* puslapius.

Panašiai apie M. Rubackytės naujuosius įrašus atsiliepiama ir kitas prancūziškas „CD Review“ – *Classica* (autorius Philippe van den Bosch). Jis savo recenziją baigia šiais žodžiais: „Pianistės prisilietimas į įrašą pakelia mus iki dangaus“.

Mūza Rubackytė. Liszt: *Annees de Pelerinage* (Years of Pilgrimage); Lyrix Records – LXR 2216, 3 Discs – Duration: 2 hours, 50 minutes.

B. Marcinkevičiūtės „Antigonė“

Spalio 8–12 d. Maskvoje vyksiančio tarptautinio vieno aktorius spektaklių festivalio konkursinėje programoje bus pristatytas ir Lietuvos nacionalinio dramos teatro aktorės Birutės Marcinkevičiūtės monospektaklis „Antigonė“.

Lietuvos nacionalinio dramos teatro aktorė Birutė Marcinkevičiūtė. Vladimiro Gulevčiaus (Elta) nuotrauka.

Vieno aktorius spektaklių festivalį rengia tarptautinio teatro instituto Rusijos nacionalinis centras. Pernai pastatyta „Antigonė“ bus vaidinama festivalio atidarymo diena

Maskvos teatro centro „Na Strastnom“ scenoje.

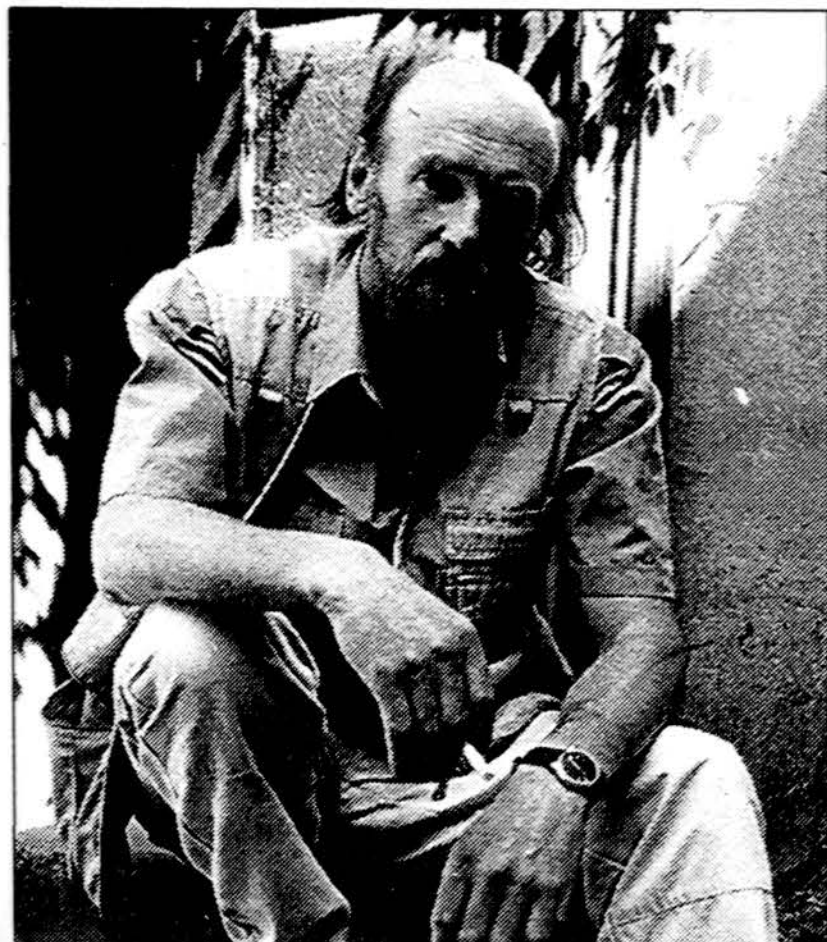
Garsiąją Sofoklio tragediją B. Marcinkevičiūtė vaidina viena. Aktorė įkūnija daugelį tragedijos personažų – Antigonę, Ismenę, Kreontą, Haimoną, sargybinių, Teiresijų.

Režisierės ir aktorės bendrautoriai – kostiumų dailininkė Jolanta Rimkutė ir vaizdo projekcijų autorius Andrius Jakubonis.

Poetė, aktorė ir režisierė B. Marcinkevičiūtė su monospektakliais „Žodžiai smėlyje“, „Meiluzis“, „Antigonė“ bei kitomis aktorinėmis programomis dalyvavo daugelyje teatro festivalių patiose įvairiausiose pasaulio šalyse – Armėnijoje, Slovakijoje, Vokietijoje, Kolumbijoje, Baltarusijoje, Taivane, JAV ir kitur, ne kartą buvo apdovanota pagrindiniais festivalių prizais.

(Elta)

Nebėra to begalinio laiko jausmo

Alis Balbierius.

Alis Balbierių, aukštaitį, poetą, eseistą, fotografa, gamtininką, baltos vasarinės kepurės su snapeliu nešiojotą Vilniuje, Rašytojų sąjungos kavinaitėje „Trečias brolis“, kalbina Ričardas Šileika.

– Sveikas, Ali, liepos 29-ąją pasivadavęs Vilniuje, sutiktas prie Rašytojų sąjungos rūmų. Sakyk, kokie keliai ir kokie reikalai atvedė Tave per patį atostogmetį čionai?

– Kai ilgokai nedirbi jokio oficialaus darbo, tik kurybinį, tai atostogos yra labai reliatyvi sąvoka. O, eidamas pro šalį, visada užėinu į Rašytiną. Ką tik, prieš penkias minutes „santykiavau“ su patia etiškausia (o man pasigirdo, su patia patetiškiausia) žurnaliste Audra Baranaukaite.

– Ar dažnai užsukti čionai – buvusian „Suokalbin“, esaman „Trečias brolis“?

– Kai atvažiuoju iš provincijos, iš tėviškos, kur praleidžiu didesnę laiko dalį. O taip pat būdamas Vilniuje, kada turiu reikalų (dažnai vaikštą į leidyklą), lankau draugus, einu fotografuoti Vilnių, aš būtinai ateinu kartą kitą išgerti kavos. Kartais dar užėinu į SMC, dar į vieną kitą vietą. Bet čia yra tradicinė kavos gėrimo vieta. Į šitą kavinę sovietų laikais, kai aš atsikėliau gyventi Vilnių, (tai buvo, berods, 1981 ar 1982 metais) pirmąkart mane atvedė Valdas Kukulius. Pro čia įvedė į literatūros pasaulį, nes pro čia į jį įeinama (juokiasi). O aš pirmąkart atvedžiau Raimondą Jonutį, irgi po pusmečio atsikėliau į Vilnių. Šioje kavinėje užsimezgė visos literatūrinės ir kitokios draugystės. Čia visada malonu sutikti kolegas, ypač kai ilgesni laikai nebūna Vilniuj.

Man tėviškė yra geras laukas

– Sakai, kad septyniasdešimt procentų savo laiko praleidi Biržuose? Vadinasi, kad Tavyje daugiau provincijos, daugiau kaimo. Ką Tau reiškia ta vieta, kur radijasi kalba latviškai?

– Latviškai radijo aš nesiklausau, nes latvių kalbos taip ir neįmokau. Nors gimimo vieta yra 17 kilometrų nuo Latvijos sienos. Aš tais senais laikais norėjau turėti sodybą Džukijoj, bet šeima buvo alergiška seniems namams, ir šitą mano idėją baisiai sukritikavo. Dabar, artėdamas prie pirmo su mauto jubilėjaus, ir savo protė-

vių sodybą ir žemę, kurios kazi kiek paveldėjau, pradėjau žiūrėti labai teigiamai. Ir noriu tą sodybą minimaliai susitvarkyti (optimaliai neišeina dėl finansinių dalykų). Noriu turėti bazę, kurion panorėjęs nuvažiuočiau geram mėnesiui net žiemą. Tarkim, su nešiojamu kompiuteriu ar fotoaparatu. Va, tokį tikslą turiu. Man tėviškė yra geras laukas. Juk tai yra archetipinė vieta. Aš anksčiau netgi negalvočiau, kad tuo palikimu naudosis, maniau, gal tik nuvažiuosiu savaitei ar porai. Bet dabar mane tai emė dominti. Norisi susikoncentruoti, gal pavargau nuo to šurmulio. Vis tiek laikas dirba jau ne mano naudai. Nebėra to begalinio laiko jausmo, kaip kad jaunystėje būna: viską dar suspėsiu padaryti – ir tą, ir tą. Nebėra šito.

– Manau, nepulsi aiškinti, jog savo sodyboje kiaušom parom medituojai, mokaisi jogos pratimų, be atvangos esi įkvėptas ir apspistas musiu, atspirašau, mūžų. Juk prižiūri sodo ir daržo gėrybes, mojuoji dalgiu, plaktuku, pjūkleliu?

– Tiksliai pastebėjai. Mūza, tas žodis yra truputį keiksmazodis.

– O šiaip gi ten darau viską. Kadangi motina turi daržus, tai tenka jai padėti, ir pačiam kai ką daryti. Aš visus tuos darbus mokau. Tenka kartais valandą ar dvi pakelti plaktuku, nes darau remonto darbelius. Tai yra maloniau, negu šiaip trintis.

– O kiaušulės, aišku, neteko skerti...

– Ne, nors kiaušulės skerdime esu dalyvavęs. Kai buvau ornitologas, Vėntės kaime kartais padėdavau kiaušulę palaikyti. Įdomus tas kiaušulės skerdimo aktas, lyg koks aukojimas, kaip dabar galvoju. Toj sodyboj, kurioj gyveno mano senele, irgi buvo ūkelis. Taigi teko viską matyti ir pačiam išmokti. Ta prasme, aš vis tik esu vieniškas žmogus. Bet dabar esu kažkoks kosmopolitas. 30 metų išgyvenęs mieste, dabar, ilgiau būdamas provincijoje, stebiu tą gyvenimą ir matau jį kitaip. Matau gražiasias puses ir liūdnasias. Visą nykumą ir bukmą. Visko yra. Bet aš savo toj provincijoje stengiuosi būti daugiau incognito, kad man niekas nelįstų į akis. Bendrauju tik su uždaru pažįstamųjų ratu.

– Dėl to ir mobilus telefonas ligi šiol neturi?

– Tai toks keistas dalykas.

Gal dėl to, kad jie ypač brangiai kainuoja – vieną litą (juokiasi). Kartais, aišku, jo prireikia, bet šiaip kas nori – suranda. Elektroninis paštas yra gan patogus dalykas.

Susilaikymai nuo pagundų man įdomūs

– Sėdėdamas ant Knygrūmio laiptų, lyg tarp kitko praterei, kaip negerti yra gerai. Tad sakyk, ar seniai išsižadėjai „raganėlių asarų“? Ar lengviau dabar gyventi, ar lengviau įveikti visokias kliūtis, tarp jų ir dvasines?

– Šis tavo klausimas šiek tiek kvailas. Per daug tų „dvasių“. Tiesiog ateina metas, kada, kaip tu žinai ir daugelis mūsų aplinkos brolių, turi pasirinkti – ar toliau sėdėti prie stikluo, ar prie rankraščio. O kadangi metai nebe tie, tų malonių procedūrų ištvėrmė irgi nebe ta, todėl tenka pasirinkti. Žinai, vidurinė mokyklą sportavau, laikiausi griežto režimo. Ir susilaikymai nuo pagundų man įdomūs. Jau daug metų aš darydavau nemažus periodus, kai visiškai negerdavau jokio alkoholio. Be to, manau, jog aš savo porciją išgėriau. Per tuos boheminio gyvenimo metus buvo labai įdomių dalykų, teko bendrauti su įvairia publika. Bet pajutau, kad tai man pradeda trukdyti. Pasidarė gaila laiko. Yra ir biologinis dalykas: turi mėnesį nevertot gėrimų, kad smegenys būtų visiškai blaivos. Aš tiesiog sugrįžau į tą jaunystės būseną, kai sportuodavau. Ir tikrai yra gerai. Gali daug ką suplanuoti...

Dabar labai madinga yra garbės nemokėti honorarų

– Gal ir nenorėdamas pripažinti, kad vis stingi pinigėlių. Jau keleri (ar kelio) metų neturi jokios tarnybėlės. Gedimino prospektą Tave elgetaujančio irgi neregėjau. Ką darai, kad vilkas būtų sotus ir avis sveika?

– Pinigų stinga visą laiką. Net jeigu dabar turėčiau milijoną, žinočiau, ką su juo daryti. Ir tu žinotum. Čia yra elementarus dalykas. Ypač pinigų reikia kūrybos projektams vykdyti. Tarkim, jeigu būtų pinigų, nereikėtų laukti ministerijos paramos, kurią aš, aciu Dievui, gaunu ir už tai galiu dėkoti. Gavau ir paskutinėmis trim knygom, ir stipendiją periodiška gaudavau. Skūstis tikrai negalio.

Jeigu būtų pinigų, tarkim, galima būtų sugalvoti įvairių literatūrinių ir fotografinių projektų, individualių ir kolektyvinių. Pristinga pinigų ir elementarių – užsinau kelių mėnesių tikrai gilesi krizės, kai užsiimi vien kūrybinio darbu. Be to, dabar labai madinga yra garbės nemokėti honorarų. Menu, senais laikais sutiktam Jurgui Kunčiniui sakau: einu į leidyklą honoraro. Jurgis antrina: aš irgi einu, bet einu lyg koks prašytojas. Tai dabar labai dažni reiškiniai. Gal tik 30–40 procentų tų leidinių ir redakcijų elgiasi kultūringai ir garbingai. Esi užsidirbęs pinigų, o negali jų laiku gauti. Kartais jų pristinga labai rimtai, o kartais – platesniam kontekste. Mes suvokiame tuos pinigus Lietuvoj dar kažkaip primityviai – pavalgyti, apsirengti, taurelę išlenkti, nuvažiuoti kur nors. O iš esmės jų dažnai stinga visai kitiems kontekstams. Na, aišku,

jeigu mūsų pragyvenimą lyginame su europiniu vidurkiu, tai mes atrodom labai biedni. O iš kitos pusės, jeigu apžvelgsim visą nepriklausomybės laiką, tai kontrastas yra didžiulis: tarp provincijos vargšo ir Vilniaus vidutinioko piliečio. Visgi mes turim pripažinti, kad Lietuvoj yra didžiulis pagerėjimas, nepaisant visokių politikos skandalų, nepaisant žiaurios visuomenės polarizacijos tarp skurdo ir turto. Vyksta didžiulis procesas, kuris po dešimt, po penkiolikos metų, jeigu nebus katalikizmo, virsta labai spartia pažanga. Tai vizualiai matoma daug kur. Aš galvoju optimistiškai, nors iš esmės daugeliu požiūriu esu negatyvistas.

Kūryboj visą laiką esi amžinas mokinys

– Esi rašantis, bet esi ir fotografojantis. Kazi kodėl paprasčiau yra kalbėti apie vaizdą negu apie raštą. Sakai, kad Tavo fotoarchyvas virsta iš stalčių. Tad vis neįstveri nespaudęs fotoaparato užrakto mygtukėlio. Koks pasaulis Tau yra jaukesnis – spalvotas ar juodai baltas?

– Ir tas, ir tas yra jaukus. Paskutiniaus metais aš bandžiau, ką galiu padaryti su spalva. Vaizdas traukia tuo, kad nuotrauka yra daiktas. Interpretacijų galimybes gal yra mažesnės negu žodžio. O žodi, Dieve mano, kaip gali interpretuoti – be variantų. Aš fotografuoju visokių atsitiktinių ir neatsitiktinių fotografijų. Daug jų yra prispausdinta įvairioj spaudoj. Bet dar daugiau yra niekur nerodytų dalykų. Jie neįvesti į joki kontekstą, nežinia, jie būtų atmetti, ar priimti. Mane tai truputėlį slepia. Aišku, jeigu turėčiau nemažų pinigų, pabandyčiau ką nors išleisti. Ieškoti rėmėjų dabar neturiu sveikatos ir nusiteikimo.

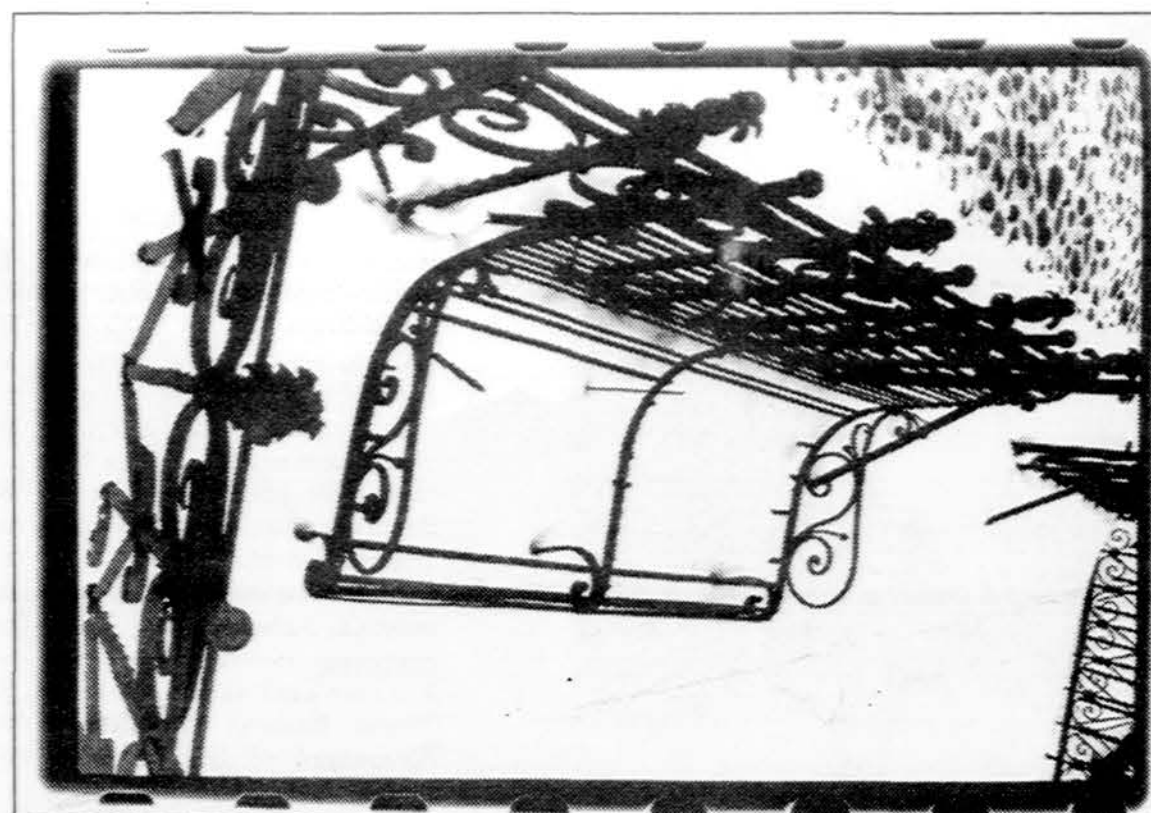
– Bet fotografinis užsiėmimas mane įtraukė. Jis yra magiškas. Aš dabar savarankiškai studijuoti negaliu visokias dailės sritis. Internete – nors ten apstu šlamšto – išlandžioju kiek įmanoma fotografiją. Aš žiūriu į labai platų kontekstą. Kūryboj visą laiką esi amžinas mokinys. Ir rašyme, ir kitose srityse. Vis kažką turi išmokti, suprasti. Einantys gyvenimo metai tą supratimą daro kitoki. Pagaliau – tai net įdomu. Žinai, pasižiūriu, pavyzdžiui, prieš šimtą metų paprastai nufotografuota vietoje – visiškai ne koks fotomenininko – kaip įdomu! Dabar aš nematau kur nors pasibastau, taip pat fotografuoju įvairias vietas. Ir kaupiasi toks archyvas.

Kiek Tau, kuriančiam žmogui, reikalinga komunikacija? Ar gali vienas su savimi dalytis tekančia energija? Tave vienatvė guodžia?

– Mano ženklas yra svarsitklės. Vienu metu man reikia triukšmo, galybės draugų ir jų dėmesio. O kitą dieną ar už kelių valandų aš turiu būti viatvėje. Esu nuotaikos žmogus. O šiaip nuo vaikystės turiu polinkį net į tam tikrą eskapizmą – užsidaryti į kambarį, kažką skaityti ar daryti. Kur nors išeit į gamtą. Ir eskapizmas, ir boheminis šurmulys man yra vienodai artimi.

Iš esmės visi orai yra geri

– Aš tikiuosi, kad nekeiki lietingos vasaros, nes neišvaizduoji Tavo dykaduo-

Bernardinų kapinėse Vilniuje. Alio Balbieriaus nuotraukos.

nianjančio Palangos paplūdimio žarnyne. Kazi koks liežuvis yra pafilosofavęs, kad nėra prasto oro, yra tik prasta nuotaika ir netolerantiški žmonės. Ką pasakytum, Ali?

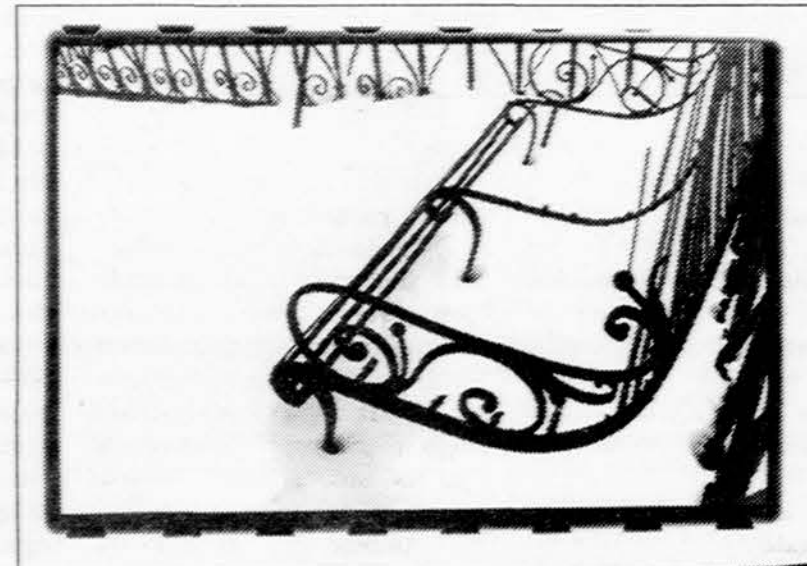
– Aš dabar pagalvoju: orai gali atspindėti ir pasaulio, ir žmogaus nuotaikų reliatyvumą. Iš esmės visi orai yra geri. Bet vienas dalykas, kai tu žiemą nori šilto oro, o per karščius nori žiemos, irgi pakankamai žmogūška, ar ne? Bet jeigu nori kažką daryti, susijusiu su oru, tarkim, imtis ornitologijos, kai tau oras trukdo stebėti paukščius, trukdo fotografuoti. Ypač kai dėl to tikslas specialiai būna nuvažiuota. Tada, aišku, bjauru. O šiaip man ir lietus patinka. Gal nepatinka kaitra ir labai grynus dangus, spengiantis mėlynumas. O orai atspindi ir mūsų dūšios permainas. Žiūrėk, kažkur vaivorykštė išlenda, apsiniaukę, debesėlis baltas plaukia kaip angeliukas.

Knygos tampa labiau koncentruotos

– Šį pavasarį „Vagos“ leidykla išleido Tavo naują poezijos knygą (beje, iliustruotą Tavo paties fotografijomis) *Strazdo anatomija*. Ką Tau reiškia Tavo nauja knyga? Ką Tau reiškia Tavo knygos vis didėjanti krūvelė?

– Eilinė ta knygelė, daug eilraščių palikau už borto. Gerai, kad gavau finansinę paramą leidybai, nes penkeri metai nebuvo nieko leista. Kai kas parašyta per tą laiką. Keli eilraščiai sudėti iš labai senų laikų, nes atitiko kontekstą. Nežinau, gal man tą knygelę reikėjo leisti plonesnė. Kadangi man artima bičiulio Mariaus Lugailos grafika, ir aš su juo kalbėjau, kad ši knyga būtų iliustruota jo darbais. Bet leidykla norėjo, kad būtų autoriaus nuotraukos. Tai man teko be jokio išankstinio pasirengimo siūlyti kelis variantus. Neturėjau jokio sumanymo. Todėl išėjo gana atsitiktinės fotografijos.

Ką man ji reiškia? Tos grožinės literatūros išleidės esu šešias. Iš tų šešių gal tik keturias galima vadinti normaliomis. Nes viena – *Tekstai apie nieką ir viską* – su išlygomis – tarp eistikos ir eilraščių proza. Vieną *Vyturyje* esu išleidęs lyg ir vaikams. Ir paradoksalu, ten buvo tokių skaidrių gamtinių eilraščių. Tai joki būdu nėra rimta poezijos knyga. O kai kur net pedagogai ją laiko geriausia knyga. Nes lengviausia skaityti, yra šiek tiek patoso, patriotinė, nors išėjusi sovietų pabaigoje. Dar dvi esu išleidęs ekologine tematika. Kai pagalvoji, nieko iš tos krūvelės ir nėra. Kitas reikalas, kad nuo tų

krūvelių niekas nepriklauso. Iš esmės gal ta apimusi knygų leidyba, kai reikia reikalaut paramos, arba negauni jos – autarimas kartais išeina ir į naudą. Knygos tampa labiau koncentruotos. Nes tais laikais, kai aš pradėjau leisti, buvo dideli honorarai rubliais: už išleistą poezijos knygą buvo galima beveik metus pragyventi. Matyt, tų knygų būtų buvę prileista daug daugiau.

Ką reiškia išleista knygelė? Kiekviena išleista knyga reiškia tavo praeitį, ir ką tu padarei – gerai ar blogai ar vidutiniškai. Ir nieko neišbrauksi. Nors kartais norėtusi. Rašymą bandžiau ne kartą rimtai mesti, bet nepavyko. Žinau, kad daugelis norėjo mesti. Bet dabar aš susitaičiau su tuo, kad vis to rašymo niekaip nemesiu. Gal nieko geresnio ir nepadarysiu, bet vis tiek kažką darysiu, turiu idėjų ir norų. Net azarto dar yra. Dar norisi ką nors eksperimentuoti. Pradedu senti, tai traukia eksperimentai.

O paukščiai yra nostalgija

– Koks Tavo, Ali, nūdienis ryšys su paukščiais?

– Beveik trečdalis savo gyvenimo – nuo šeštos ar septintos klasės – domėjausi ornitologija,

tos mano svajonės buvo rimtos. Net kurį laiką studijavau biologiją. Dirbau ornitologu: stebėjau paukščius, tyrinėju, rašiau mokslinius straipsnius. Po to trejus metus dirbau Gamtos apsaugos komitete (dab. ministerija) gamtosaugininku. Trejus metus aktyviai dalyvavau Žaliųjų judėjime, kuris dabar apnyko. Aš viską išbandžiau, pamaciau perspektyvas, tačiau pasirinkau rašymą ir fotografavimą. O paukščiai yra nostalgija. Aš užmiršau kai kuriuos paukščius, nes jų specialiai nestebiu. Kai kurios rūšys yra baisiai sunkiai atskiriamos. Visokių niuansų yra. Aišku, ir balsai, bet mano klausla prasta, tai mano silpniausia vieta. Yra nostalgija, kai supranti, jog tai yra tas dalykas, kurį galėjai daryti, išsiskleisti. Bet visko neapėsi. Ta patirtis buvo maloni, bet mano klausla prasta, tai mano silpniausia vieta. Yra nostalgija, kai supranti, jog tai yra tas dalykas, kurį galėjai daryti, išsiskleisti. Bet visko neapėsi. Ta patirtis buvo maloni, bet mano klausla prasta, tai mano silpniausia vieta. Yra nostalgija, kai supranti, jog tai yra tas dalykas, kurį galėjai daryti, išsiskleisti. Bet visko neapėsi. Ta patirtis buvo maloni, bet mano klausla prasta, tai mano silpniausia vieta.

– Dabar esi pats sau gamtininkas, neoficialus, bet toks pat tikras.

– Jeigu pavasarį būnu kaime, tai iš seno rūšio ištraukiu skiauterėtuosius tritonus, įrašytus į Lietuvos raudonąją knygą, ir išleidžiu neršti į tvenkinį. Ir varlę kumutę. Pasižiūrėjus įdome, tenai yra visokios faunos.

– Dabar esi pats sau gamtininkas, neoficialus, bet toks pat tikras.

– Jeigu pavasarį būnu kaime, tai iš seno rūšio ištraukiu skiauterėtuosius tritonus, įrašytus į Lietuvos raudonąją knygą, ir išleidžiu neršti į tvenkinį. Ir varlę kumutę. Pasižiūrėjus įdome, tenai yra visokios faunos.

– Dabar esi pats sau gamtininkas, neoficialus, bet toks pat tikras.

– Jeigu pavasarį būnu kaime, tai iš seno rūšio ištraukiu skiauterėtuosius tritonus, įrašytus į Lietuvos raudonąją knygą, ir išleidžiu neršti į tvenkinį. Ir varlę kumutę. Pasižiūrėjus įdome, tenai yra visokios faunos.

– Dabar esi pats sau gamtininkas, neoficialus, bet toks pat tikras.

– Jeigu pavasarį būnu kaime, tai iš seno rūšio ištraukiu skiauterėtuosius tritonus, įrašytus į Lietuvos raudonąją knygą, ir išleidžiu neršti į tvenkinį. Ir varlę kumutę. Pasižiūrėjus įdome, tenai yra visokios faunos.

– Dabar esi pats sau gamtininkas, neoficialus, bet toks pat tikras.

– Jeigu pavasarį būnu kaime, tai iš seno rūšio ištraukiu skiauterėtuosius tritonus, įrašytus į Lietuvos raudonąją knygą, ir išleidžiu neršti į tvenkinį. Ir varlę kumutę. Pasižiūrėjus įdome, tenai yra visokios faunos.

– Dabar esi pats sau gamtininkas, neoficialus, bet toks pat tikras.

– Jeigu pavasarį būnu kaime, tai iš seno rūšio ištraukiu skiauterėtuosius tritonus, įrašytus į Lietuvos raudonąją knygą, ir išleidžiu neršti į tvenkinį. Ir varlę kumutę. Pasižiūrėjus įdome, tenai yra visokios faunos.

– Dabar esi pats sau gamtininkas, neoficialus, bet toks pat tikras.

– Jeigu pavasarį būnu kaime, tai iš seno rūšio ištraukiu skiauterėtuosius tritonus, įrašytus į Lietuvos raudonąją knygą, ir išleidžiu neršti į tvenkinį. Ir varlę kumutę. Pasižiūrėjus įdome, tenai yra visokios faunos.

– Dabar esi pats sau gamtininkas, neoficialus, bet toks pat tikras.

– Jeigu pavasarį būnu kaime, tai iš seno rūšio ištraukiu skiauterėtuosius tritonus, įrašytus į Lietuvos raudonąją knygą, ir išleidžiu neršti į tvenkinį. Ir varlę kumutę. Pasižiūrėjus įdome, tenai yra visokios faunos.

– Dabar esi pats sau gamtininkas, neoficialus, bet toks pat tikras.

– Jeigu pavasarį būnu kaime, tai iš seno rūšio ištraukiu skiauterėtuosius tritonus, įrašytus į Lietuvos raudonąją knygą, ir išleidžiu neršti į tvenkinį. Ir varlę kumutę. Pasižiūrėjus įdome, tenai yra visokios faunos.

– Dabar esi pats sau gamtininkas, neoficialus, bet toks pat tikras.

– Jeigu pavasarį būnu kaime, tai iš seno rūšio ištraukiu skiauterėtuosius tritonus, įrašytus į Lietuvos raudonąją knygą, ir išleidžiu neršti į tvenkinį. Ir varlę kumutę. Pasižiūrėjus įdome, tenai yra visokios faunos.

– Dabar esi pats sau gamtininkas, neoficialus, bet toks pat tikras.

– Jeigu pavasarį būnu kaime, tai iš seno rūšio ištraukiu skiauterėtuosius tritonus, įrašytus į Lietuvos raudonąją knygą, ir išleidžiu neršti į tvenkinį. Ir varlę kumutę. Pasižiūrėjus įdome, tenai yra visokios faunos.

– Dabar esi pats sau gamtininkas, neoficialus, bet toks pat tikras.

– Jeigu pavasarį būnu kaime, tai iš seno rūšio ištraukiu skiauterėtuosius tritonus, įrašytus į Lietuvos raudonąją knygą, ir išleidžiu neršti į tvenkinį. Ir varlę kumutę. Pasižiūrėjus įdome, tenai yra visokios faunos.

– Dabar esi pats sau gamtininkas, neoficialus, bet toks pat tikras.

– Jeigu pavasarį būnu kaime, tai iš seno rūšio ištraukiu skiauterėtuosius tritonus, įrašytus į Lietuvos raudonąją knygą, ir išleidžiu neršti į tvenkinį. Ir varlę kumutę. Pasižiūrėjus įdome, tenai yra visokios faunos.

– Dabar esi pats sau gamtininkas, neoficialus, bet toks pat tikras.

– Jeigu pavasarį būnu kaime, tai iš seno rūšio ištraukiu skiauterėtuosius tritonus, įrašytus į Lietuvos raudonąją knygą, ir išleidžiu neršti į tvenkinį. Ir varlę kumutę. Pasižiūrėjus įdome, tenai yra visokios faunos.

– Dabar esi pats sau gamtininkas, neoficialus, bet toks pat tikras.

– Jeigu pavasarį būnu kaime, tai iš seno rūšio ištraukiu skiauterėtuosius tritonus, įrašytus į Lietuvos raudonąją knygą, ir išleidžiu neršti į tvenkinį. Ir varlę kumutę. Pasižiūrėjus įdome, tenai yra visokios faunos.

– Dabar esi pats sau gamtininkas, neoficialus, bet toks pat tikras.

– Jeigu pavasarį būnu kaime, tai iš seno rūšio ištraukiu skiauterėtuosius tritonus, įrašytus į Lietuvos raudonąją knygą, ir išleidžiu neršti į tvenkinį. Ir varlę kumutę. Pasižiūrėjus įdome, tenai yra visokios faunos.

– Dabar esi pats sau gamtininkas, neoficialus, bet toks pat tikras.

– Jeigu pavasarį būnu kaime, tai iš seno rūšio ištraukiu skiauterėtuosius tritonus, įrašytus į Lietuvos raudonąją knygą, ir išleidžiu neršti į tvenkinį. Ir varlę kumutę. Pasižiūrėjus įdome, tenai yra visokios faunos.

– Dabar esi pats sau gamtininkas, neoficialus, bet toks pat tikras.

– Jeigu pavasarį būnu kaime, tai iš seno rūšio ištraukiu skiauterėtuosius tritonus, įrašytus į Lietuvos raudonąją knygą, ir išleidžiu neršti į tvenkinį. Ir varlę kumutę. Pasižiūrėjus įdome, tenai yra visokios faunos.

– Dabar esi pats sau gamtininkas, neoficialus, bet toks pat tikras.

– Jeigu pavasarį būnu kaime, tai iš seno rūšio ištraukiu skiauterėtuosius tritonus, įrašytus į Lietuvos raudonąją knygą, ir išleidžiu neršti į tvenkinį. Ir varlę kumutę. Pasižiūrėjus įdome, tenai yra visokios faunos.

– Dabar esi pats sau gamtininkas, neoficialus, bet toks pat tikras.

– Jeigu pavasarį būnu kaime, tai iš seno rūšio ištraukiu skiauterėtuosius tritonus, įrašytus į Lietuvos raudonąją knygą, ir išleidžiu neršti į tvenkinį. Ir varlę kumutę. Pasižiūrėjus įdome, tenai yra visokios faunos.

– Dabar esi pats sau gamtininkas, neoficialus, bet toks pat tikras.

– Jeigu pavasarį būnu kaime, tai iš seno rūšio ištraukiu skiauterėtuosius tritonus, įrašytus į Lietuvos raudonąją knygą, ir išleidžiu neršti į tvenkinį. Ir varlę kumutę. Pasižiūrėjus įdome, tenai yra visokios faunos.

– Dabar esi pats sau gamtininkas, neoficialus, bet toks pat tikras.

– Jeigu pavasarį būnu kaime, tai iš seno rūšio ištraukiu skiauterėtuosius tritonus, įrašytus į Lietuvos raudonąją knygą, ir išleidžiu neršti į tvenkinį. Ir varlę kumutę. Pasižiūrėjus įdome, tenai yra visokios faunos.

– Dabar esi pats sau gamtininkas, neoficialus, bet toks pat tikras.

– Jeigu pavasarį būnu kaime, tai iš seno rūšio ištraukiu skiauterėtuosius tritonus, įrašytus į Lietuvos raudonąją knygą, ir išleidžiu neršti į tvenkinį. Ir varlę kumutę. Pasižiūrėjus įdome, tenai yra visokios faunos.

– Dabar esi pats sau gamtininkas, neoficialus, bet toks pat tikras.

– Jeigu pavasarį būnu kaime, tai iš seno rūšio ištraukiu skiauterėtuosius tritonus, įrašytus į Lietuvos raudonąją knygą, ir išleidžiu neršti į tvenkinį. Ir varlę kumutę. Pasižiūrėjus įdome, tenai yra visokios faunos.

– Dabar esi pats sau gamtininkas, neoficialus, bet toks pat tikras.

– Jeigu pavasarį būnu kaime, tai iš seno rūšio ištraukiu skiauterėtuosius tritonus, įrašytus į Lietuvos raudonąją knygą, ir išleidžiu neršti į tvenkinį. Ir varlę kumutę. Pasižiūrėjus įdome, tenai yra visokios faunos.

– Dabar esi pats sau gamtininkas, neoficialus, bet toks pat tikras.

– Jeigu pavasarį būnu kaime, tai iš seno rūšio ištraukiu skiauterėtuosius tritonus, įrašytus į Lietuvos raudonąją knygą, ir išleidžiu neršti į tvenkinį. Ir varlę kumutę. Pasižiūrėjus įdome, tenai yra visokios faunos.

– Dabar esi pats sau gamtininkas, neoficialus, bet toks pat tikras.

– Jeigu pavasarį būnu kaime, tai iš seno rūšio ištraukiu skiauterėtuosius tritonus, įrašytus į Lietuvos raudonąją knygą, ir išleidžiu neršti į tvenkinį. Ir varlę kumutę. Pasižiūrėjus įdome, tenai yra visokios faunos.

– Dabar esi pats sau gamtininkas, neoficialus, bet toks pat tikras.

– Jeigu pavasarį būnu kaime, tai iš seno rūšio ištraukiu skiauterėtuosius tritonus, įrašytus į Lietuvos raudonąją knygą, ir išleidžiu neršti į tvenkinį. Ir varlę kumutę. Pasižiūrėjus įdome, ten

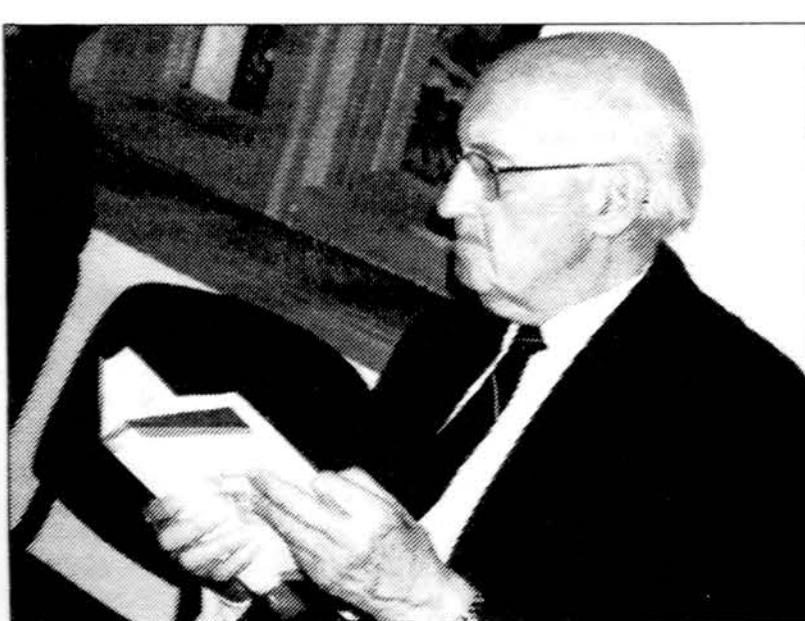
Knyga skirta lietuvių literatūrai

Knygos sutiktuose Lietuvių išsilavinimo institute. Iš kairės: dr. Aleksandras Guobys, prof. Violeta Kelertienė, dr. Indrė Žekevičiūtė, prof. Bronius Vaškevičius, prof. Egidijus Aleksandravičius.

Rugsėjo 30 d. Lietuvių išsilavinimo institute buvo pristatyta nauja profesorius Broniaus Vaškevičiaus knyga *Žvilgsnis iš atokiau*. Joje surinkti išsilavinimo ir Lietuvos periodikoje spausdinti profesorius straipsniai įvairiomis lietuvių literatūros temomis. Knygoje spausdinami straipsniai, skirti Jurgio Baltrušaičio kūrybai ir diplomatinėi veiklai, pateikiama jo poezija, dramatinė kūryba, pasisakymai bei prisiminimai apie šį lietuvių poetą ir diplomata. Kitose knygos *Žvilgsnis iš atokiau* skyriuose apžvelgiama senosios lietuvių literatūros dramaturgija, objektyviai, vengiant ideologizuoto požiūrio, analizuojama sovietmečio literatūra, taip pat rašoma apie egzilio literatūrą. Knyga baigiamą pokalbiu su jos autoriumi apie literatūrą ir jos paties asmenybę.

Broniaus Vaškevičiaus asmenybės išskirtinumą Lietuvos kultūros plėtojė ir jo mokslinės veiklos svarbą pabrėžė profesorius Egidijus Aleksandravičius, pasveikinus visus, kurie pasibaigus vasarai, po pirmųjų rudens liūčių vėl susirinko į Lietuvių išsilavinimo institutą. Jam pritaikė ir kiti naujosios knygos pristatymo metu pasisakę renginio

Prof. Bronius Vaškevičius, knygos *Žvilgsnis iš atokiau* autorius.

dalyviai: Vytauto Didžiojo universiteto Lietuvių literatūros katedros vedėja dr. Indrė Žekevičiūtė, Illinois universiteto Lituanistikos katedros vedėja profesorė Violeta Kelertienė bei dr. Aleksandras Guobys.

Dr. Indrė Žekevičiūtė, save vadinanti profesorius Broniaus Vaškevičiaus mokytoja, kaip vieną svarbiausių knygos vertėjų pabrėžė objektyvų autoriaus požiūrį ir analizuojamus lietuvių literatūros reiškinius ir teigė, kad „Knygoje aiški au-

toriaus asmenybė, bet asmeniškojo nesijauti“. Kita svarbi knygos savybė, jos nuomone, yra platus tematinis laukas, todėl knygos pavadinimą *Žvilgsnis iš atokiau* dr. Indrė Žekevičiūtė interpretavo kaip „žvilgsnį iš paukščio skrydžio, horizontą, kuris leidžia pamatyti, kur susilieja išeivių ir čia Lietuvoje mūsų rašyta literatūra“.

Su knygos išleidimu profesorius Bronius Vaškevičius sveikino jo kolegę profesorę Violetą Kelertienę.

tenė. Ji džiaugėsi ne vien naujo leidinio pasirodymu, bet ir jo autoriaus mokslinėje veikloje Lietuvoje, tuo, kad profesorius „iš arti“ mato ir todėl gerai pažįsta Lietuvos kultūrą bei daro jai įtaką, dėstydamas studentams ir prisidedamas prie jaunosios lietuvių inteligentų kartos ugdymo.

Dr. Aleksandras Guobys vertindamas knygos *Žvilgsnis iš atokiau* svarbą lietuvių teatrologijos mokslui, prisiminė sovietmečiu galiojusius teatro istorijai skirtos literatūros suvaržymus, neleidusius objektyviai rašyti apie Lietuvos teatrą ir profesorius Bronius Vaškevičius vadino „vienintele „dorsios“ teatrologijos viltimi. Jo veiklą Vytauto Didžiojo universitete dr. Aleksandro Guobys siejo su profesorius Balio Sruogos pradėta tradicija, kuris dar 1926 m. Vytauto Didžiojo universiteto Humanitarinių mokslų fakultete įkūrė Teatro seminara. Atkūrus Lietuvos nepriklausomybę profesorius Broniaus Vaškevičiaus dėka Vytauto Didžiojo universitete įkurta Teatrologijos katedra, kurioje mokslų daktaro laipsnį įgijo pirmieji Lietuvos teatrologai-teoretikai. Taigi, dr. Aleksandro Guobio teigimu, profesorius Broniaus Vaškevičiaus veikla yra labai svarbi teatrologijos mokslo plėtoje Lietuvoje. Jis tikėjosi, kad ateityje knyga *Žvilgsnis iš atokiau* bus ypač naudinga, rašant tikrąją, ideologinės cenzūros neiškreiptą, Lietuvos teatro istoriją.

Profesorius Broniaus Vaškevičiaus kruopštumu, rengiant straipsnius, stebėjosi knygos sudarytoja dr. Dalia Kuizienė. Sveikindama profesorius, ji vėlgi pabrėžė ypač platų knygos autoriaus profesinių interesų lauką, kurį parodo ir įvairių straipsnių tematika. Dr. Dalia Kuizienė sakė, kad profesorius Bronius Vaškevičius jau rengia teatro istorijai skirtų straipsnių rinkinį ir linkėjo sėkmingai užbaigti šį darbą, tikėdamasi, kad netrukus Lietuvių išsilavinimo institute vėl bus galima surengti dar vienos prof. Broniaus Vaškevičiaus knygos pristatymą.

Tomas Pabedinskas

Sūduvos krašto literatai, dainininkai, rašytojai.

Algimanto Žiūno nuotrauka.

Mes – iš Sūduvos

Į sostinėje esantį Rašytojų sąjungos klubą sekmadienį, rugsėjo 12 d., buvo suvažiavęs gausus neįprastų svečių būrys – Sūduvos krašto literatai, dainininkai, rašytojai. Tai šiuo metu viena iš tradicinių Vilniaus miesto šventės sudėtinųjų dalių. Renginyje dalyvavo per

20 Šakių, Marijampolės, Kazlų Rūdos bei kituose miestuose gyvenančių sūduviškių, o taip pat trys – Lietuvos rašytojų sąjungos nariai iš Vilniaus – Antanas Bieliauskas, Nijolė Augustinavičiūtė, Seimonas Palanavičius. Salė buvo išpušta šių metų tarptautinio daili-

ninkų plenero Gelgaudiškyje sukurtais darbais. Daugelio literatų rankose – atsivežtos savos kūrybos ir savo rūpesčiu išleistos knygos. Prie mikrofono iš lapelių ir iš knygų jie skaitė savo poeziją bei prozą, o pauzių metu skambėjo gitaristo Arūno Danieliaus atliekamos dainos.

Algimantas Žiūnas

Svarsto lietuvių kalbos ateitį

Vytauto Didžiojo universitetas buvo atkurtas 1989 metais. Nuo tų metų yra leidžiamas mėnesinis laikraštis (žurnalas): *Universitas Vytauti Margni*. Šis leidinys šiemet švenčia 15 metų sukaktį!

Š. m. 5-me numeryje pasirodė naujas skyrius, vadinamas „Kultūros aleja“. Jo pirmasis klausimas yra toks:

Lietuvių kalba Lietuvoje: dukra ar podukra.

Šio leidinio redakcija keliems VDU dėstytojams ir studentams pateikė tokį klausimą:

Ką jūs manote apie dabartinę lietuvių kalbos padėtį Lietuvoje?

Atsakymai į šį klausimą užėmė 7 šio žurnalo puslapius, ir, aišku, visų jų čia perspausdinti neįmanoma, bet iš kiekvieno atsakymo parinksiu du dalykus: atsakymo pavadinimą ir vieną – mūsų nuomone įdomią mintį iš paties atsakymo.

Prof. Rūta Marcinkevičienė, Lietuvių kalbos katedros

vedėja.

A. Kalbos prestižas yra viena svarbiausių jos išlikimo sąlygų. B. Iš esmės viskas priklauso nuo požiūrio į savo kalbą, o per jį ir į save. Sociolingvistai teigia, kad kalbos miršta tuomet, kai tampa visai nesvarbios gimtakalbiams“ (p.19).

Prof. Egidijus Aleksandravičius, VDU senato pirmininkas.

A. Jokie kalbininkai negali nurodyti, kaip žmonės turi kalbėti.

B. „Vis dėlto aš kol kas nematau jokio ypatingo pavojaus lietuvių kalbai“ (p.20).

Prof. Leonidas Donskis, Filologijos katedros vedėjas.

A. Anglų kalba yra tapusi vienijančia kalba, be kurios neįmanomas tarptautinis intelektualinis gyvenimas.

B. „Lietuvių kalbos galimas išstūmimas iš kai kurių gyvenimo sričių nėra fantazija, ji vyksta ir tai kelia pagrįstą susirūpinimą“ (p. 21).

Prof. Kęstutis Pukelis, Tarptautinių ryšių prorektorius.

A. Ateityje bus viena tauta, vardu žmonija.

B. „...dabar lietuvių kalbą ginančių valstybinių kalbos įstatymų, vadinasi, egzistuoja tam tikra kontrolė, kad lietuvių kalba būtų saugoma ir puoselėjama“ (p. 21).

Doc. dr. Virginija Vasiulienė, Lietuvių kalbos katedros docentė.

A. Pasauliui mes įdomūs, tuo kad esame – saviti.

B. „Tikrai geras bet kurios kitos kalbos, taip pat ir anglų, mokėjimas – didžiulis kiekvieno iš mūsų turas. Man visada kelia abejonių lietuvių anglų kalbos tobulumas, jei jis negali normaliai suregzti sakinių lietuviškai“ (p. 22).

Doc. dr. Antanas Kulkauskas, Politikos mokslo ir diplomatijos instituto direktorius.

A. Viskas priklauso nuo to, ar mes norime būti atsakingi už savo kalbos padėtį.

B. „Tai priklauso nuo to, kaip pati tauta ir ją sudarantys žmonės apibrėžia savo tapatybę ir ar jie laiko kalbą pagrindiniu tapatybės apibrėžiančiu elementu“ (p. 22).

Doc. dr. Kristina Levišauskaitė, Finansų katedros vedėja.

A. Mums, mokslo žmonėms, anglų kalbos vartojimas profesionalioje veikloje šiandien tam-

pa būtinybė.

B. „Aš esu už lietuvių kalbos gryninimą ir saugojimą, tačiau nereikėtų jai žiūrėti perdėtai“ (p.23).

Robertas Keturakis, poetas, VDU leidyklos vyriausias redaktorius.

„A. Gimtoji kalba atleidžia viską – net ją išduodantiems.

B. „Pasaulio bendrijai esame ir būsimieji reikalingi tik savuoju savitumu, kuris be gimtosios kalbos neįmanomas...“ (p. 24).

Dr. Egidija Ramanauskaitė – Kiškina, Etnologijos ir folkloristikos centro vadovė.

A. Turino universiteto bibliotekoje visi kompiuteriai „kalbėjo“ itališkai.

B. „Kompiuterių programų užrašai turėtų būti liuanizuoti, tačiau labai sunku priprasti prie kalbininkų siūlomų atitikmenų“ (p.24).

VDU studentai:

Svajūnė: „Manau, kad iš tiesų reikėtų lietuvių kalbą susirūpinti lietuvių kalba, nes ji dabar teršama angliškais žodžiais, kaip anksčiau rusiškais“ (p. 25).

Marius: „Manau, kad lietuvių kalba rūpinamasi net per daug“ (p. 25).

Grazina: „Dabar man iš tikrųjų atrodo, jog ta kalba yra įdomi, tik tiems žmonėms, kurie su ja glaudžiai susiję, pirmiausia, žinoma, filologams“ (p. 25).

Mantas: „Reikia tiesiog pabandyti ramiai suprasti, kad kitų kalbų, o ypač anglų „veržimasis“ į mūsų kalbą yra natūralus, neišvengiamas procesas“ (p. 25).

Miki Kitamura, Baltijos studijų programos studentė iš Japonijos: „Japonijoje gatvės, laikraščiai ir kasdieninis gyvenimas yra užtvindytas ne tik angliškais pavadinimais, bet ir kitais tos kalbos žodžiais“ (p. 25).

Mūsų išvados:

1. Visi pašnekovai yra susirūpinę lietuvių kalbos ateimi – vieni daugiau, kiti mažiau.

2. Visi pripažįsta anglų kalbos svarbą ir įtaką kai kuriose srityse.

3. Atrodo, kad šie žmonės per daug nebijo anglicizmų antplūdžio. Tarkim, angliškos paruoštos išskos Kaune, Laisvės alėjoje ir Vilniuje, Gedimino prospekte, gali būti tik mados maniera.

4. Kai kurie pokalbininkai pabrėžia lietuvių kalbos svarbą lietuvių tautai.

5. Dideles baimes lietuvių kalbos likimu dar nematyti.

Antanas Klimas

Leidiniai

Kitokia knyga apie Mariją Pečkauskaitę

Marija Pečkauskaitė, rašiusi Šatrijos Raganos slapyvardžiu, užima savitą vietą mūsų literatūroje. Apie ją yra parašyta nemaža knygų. Tad dr. Stasė Dzenuškaitė savo naujos knygos pradžioje savęs klausė, ar apie ją reikalinga dar viena knyga. Ji atsakė teigiamai. Marija Pečkauskaitė yra ne tik rašytoja, bet ir kilni, šventa asmenybė. Ji rašė tą knygą kitu tikslu, negu jau parašytų knygų autoriai, būtent, „pateikti visuminį Marijos Pečkauskaitės krikščioniškosios meilės vaizdą“ (p. 7–8). Dėl to ir pati knyga yra pavadinta *Krikščioniškosios meilės ženklai Marijos Pečkauskaitės tikrojoje*. O tuos meilės ženklus parodyti ji išdėso skatinama šių priežasčių.

Pirma, autorė tvirtina, kad šių laikų žmonėms reikia „ryškių krikščioniškų asmenybių pavyzdžių, kokia ir yra Marija Pečkauskaitė. Jos meninės, šviesios, karitatyvinės veiklos pamatas, jos dvasinės stiprybės šaltinis – tikėjimas, meilė Dievui (...) Jos veikla, įskaitant ir literatūrinę kūrybą, – tarnystės

Dievui ženklas“ (p.8).

Antra, autorė rūpi ir tai, kad „pradėjus rūpintis Marijos Pečkauskaitės beatifikacija, svarbu, kad žmonių sąmonėje įsitvirtintų ne tik jos – talentingos rašytojos, pedagogės, altruistės, bet ir Marijos Pečkauskaitės – šventosios įvaizdis“ (p. 9). Taigi, dr. Dzenuškaitė šioje knygoje siekia atskleisti Marijos Pečkauskaitės šventumą.

Trečia, kadangi kai kurie autoriai Mariją Pečkauskaitę neteisingai buvo vadinę „davitka“, dr. Dzenuškaitė pasiryžo šioje knygoje atskleisti jos tikrąją gilų, sąmoningą religingumą, o ir jai pati bodėjos davatkiškumą ir buvo viena šviesiausių mūsų tautos inteligentų.

Dr. Dzenuškaitė pasirinko kun. dr. Antano Paškaus knygoje rastą krikščioniškosios meilės struktūrinį aptarimą: „Krikščioniškoji meilė yra tarsi trikampis, kurį sudaro trys šoninės: 1. Dievo meilė žmogui, 2. žmogaus atsakas į tą meilę (žmogaus meilė Dievui) ir 3. žmogaus meilė žmogui“ (Žmo-

gaus meilės, p. 109).

Kiekvienai iš tų trijų meilės šoninių skiriamas viena knygos dalis, kuri pavadinama atitinkamu trumpu šventojo Rašto teiginiu. O kiekviena dalis dar daloma į penkis skyrius, kuriais atskleidžiamas atitinkamas, ypatingas meilės aspektas.

Pirmoji dalis pavadinta „Dievas mus pirmas pamilo“ (1 Jn 4, 19). Autorė parodo, kaip toji Dievo meilė apsirėškė jos aprašomoje herojėje: 1. jos Dievo ilgesyje, 2. jai suteiktoje jautrioje sieloje, 3. patiriamuose skausmuose, 4. sąlytyje su Dievo sukurtą gamta ir 5) religinio turinio sapnuose ir išgyvenimuose.

Antroji dalis – M. Pečkauskaitės meilė Dievui: „Tu žinai, kad tave myliu“ (Jn 21, 15). Čia svarstomi jos gilūs tikėjimas, jos pareigingumas, jos dėmesys amžinybei, Dievo valios vykdymas ir nepaliaujamas dėkingumas.

Trečiojoje dalyje atkreipiamas dėmesys į M. Pečkauskaitės meilę artimui: „Mes turime mylėti vieni kitus“ (1 Jn 3, 11): 1. jos meilė lietuvių tautai, 2. jos labdaros darbai ir noras tapti gailestingąja seserimi, 3. jos pastangos kitus nuteikti džiaugsmu, 4. jos dvasinio pobūdžio draugystės su ypatingais bičiuliais (Povilu Višinskium, kun. Pranu Augustaičiu, kun. Kazimieru Bukantu) ir 5.

nuoširdus pedagoginis darbas tarp jaunimo, ypač mergaičių, skiepijant tikėjimą ir krikščionišką kilnumą.

Kiekvienam krikščioniškos meilės aspektui atskleisti dr. Dzenuškaitė plačiai naudoja Marijos Pečkauskaitės gyvenimo epizodus, jos (ypač autobiografinio pobūdžio) raštų bei laiško ištraukas, o taip pat su ja bendravusių asmenų liudijimus. Be to, knygoje ji plačiai naudoja kitų autorių pavyzdžius ir teiginius. Ji pati prisidėjusi: „Remiausi Šventuoju Raštu, Katalikų Bažnyčios Katekizmu, II Vatikano Susirinkimo dokumentais, kai kuriomis Jono Pauliaus II enciklikomis bei apaštaliniais laiškais, religinės, filosofinės ir psichologinės literatūros įžvalgomis, besisielojančiomis su gvildinama tema, norėdama, iš vienos pusės, tarsi patikrinti Marijos ženklių krikščioniškumą, iš kitos – patikrinti, ar teisingai atrenku ir įvertinu tuos ženklus. Sąmoningai daug cituoju, norėdama, kad apie krikščioniškąją meilę kuo daugiau kalbėtų pati Marija ir krikščioniškosios meilės liudytojai“ (p. 9–10). Taip, 160 knygos puslapių knygoje – 508 išnašos.

Šitokiu sklandžiu ir pagrįstu knygos išdėstymu autorė pasiekė savo tikslą. Ji parodė: 1. kilnų Marijos Pečkauskaitės pavyzdį, 2. jos šventumą ir 3. jos gilų tikėjimą pagrįstą gyve-

nimą, akivaizdžiai priešingą davatkiškumui. Knyga įtikinamai parodo, kad šios asmenybės gyvenime, veikloje ir kūryboje yra labai daug aiškių ir konkrečių krikščioniškos meilės ženklų. Tai, ką dr. Dzenuškaitė plačiai gvildeno šioje knygoje, suglaustai randame kun. Stasio Ylos sukurtoje maldoje, kuria užbaigiama pati knyga:

„Marija Pečkauskaitė. Trapi siela, Viešpatie, kuri išaugo Marijos žemėje, kuri šiuo vardu buvo pakirkstyta, pasidare visoms brangi, o jaunosios širdims ypatingai. Ne dėl to, Viešpatie, kad tu buvai davęs jai talentų, bet dėl to, kad tais talentais ji kūrybiškai pasinaudojo jaunosios širdims auklėti mokyklose ir savo raštuose. Gerio ilgesys, kuris spindėjo iš visos jos būtybės, darbo ir kūrybos, paliko mums neišdildomus palaimingos įtakos pėdsakus. Viešpatie, leisk šiai sielai veikti ir toliau nuostabių savo spindėjimu iš anapus. Leisk jai veikti tas sielas, kurios bus reikalingos Tavo pagalbos! Amen.“ (iš maldyno *Tikiu Dievą*, p. 601–602).

Stasė Dzenuškaitė. Krikščioniškosios meilės ženklai Marijos Pečkauskaitės tikrojoje. Lietuvių katalikų mokslo akademijos leidinys. Vilnius, 2003. 160 puslapių.

Kun. dr. Kęstutis A. Trimakas